

סוגיות מפתח בשיח הציבורי בישראל: תקשורת חול דעת קהל

פרק חמישי מתוך הדוח השנתי: התקשורת בישראל 2015. סדרי יום, שימושים ומגמות

עורכים: פרופ' רפי מן וד"ר אזי לב-און

שחר גור, מנהל יפעת מחקרי מדיה

האם התקשורת שמאלנית? האם היא משקפת את דעת הקהל? ומה חושב עליה הציבור הרחב?

יפעת מחקרי מדיה ערכה מחקר ראשון מסוגו ובו ניסיון לבחון את מידת ההתאמה בין הסיקור התקשורתי לדעת הקהל בישראל בסוגיות מפתח בשיח הציבורי בשנת 2015. אנחנו מוצפים בסקרים הבוחנים את עמדות הציבור, בעיקר בסוגיות פוליטיות, אך כחוקרי תקשורת לקחנו על עצמנו את האתגר לבחון את הקשר בין אופי השיח שאליו אנו נחשפים בתקשורת לבין עמדות אלה. אתגר זה מגיע על רקע הפיכתה של עמדת התקשורת לסוגיה בפני עצמה בשנה האחרונה, והיותה מוקד למתקפה בזמן קמפיין הבחירות ואחריו. המחקר הנוכחי מרחיב את היריעה של בחינת הסיקור התקשורתי ומתייחס לצד הסוגיה הפוליטית-מדינית המרכזית גם לנושאים כלכליים ואזרחיים מתוך רצון לשקף באופן רחב ומהימן את עמדת התקשורת במגוון נושאים.

המחקר מבוסס על שילוב אינטגרטיבי של שני אפיקי מידע:

- ניתוח השיח התקשורתי בתקשורת הארצית המובילה בישראל בשנת 2015.
- ניתוח נתוני סקרי דעת קהל מיוחדש אוקטובר (שנערכו עבור יפעת מחקרי מדיה על ידי מכון מידע שיווקי).

במחקר נבחנו שלוש סוגיות מפתח שנויות במחלוקת בשיח הציבורי בישראל בשנה האחרונה

- שאלת החתירה להסדר מדיני עם הפלסטינים (מדיני).
- שאלת עצמאותו של בית המשפט העליון (אזרחי).
- מידת המעורבות הממשלתית בכלכלה ובמשק (כלכלי).

ניתוח השיח התקשורתי נערך בעזרת דגימה מייצגת של כתבות בכל נושא בחודשים ינואר-ספטמבר 2015 בששת העיתונים היומיים הארציים, האתרים וואלה ו-YNET, ערוצי הטלוויזיה 1, 2, ו-10 ותחנות הרדיו גל"צ ורשת ב. בכל כתבה נבחנה העמדה המוצגת ביחס לסוגיה תוך התחשבות במיקומה במדיה, גודל האיטם ובלטות הנושא בתוכו. בכל סוגיה נותח מדגם של 50% מהכתבות בנושא (בסך הכול נותחו כ-3000 כתבות). בסוגיה המדינית נותחו הכתבות שבהן אוזכר המשא ומתן המדיני או הופיע כל אזכור שהוא של הפלסטינים (גם בהקשרים ביטחוניים ולא מדיניים). בסוגיה האזרחית נותחו הכתבות שבהן אוזכר בית המשפט העליון או אחד משופטיו בצורה בולטת באיטם. בסוגיה הכלכלית נותחו הכתבות שעוסקות ברפורמות, מעורבות ממשלתית, הפרטה, או רגולציה על סוגיה השונים. לאחר הדגימה, נערך ניתוח של הכתבות על ידי שני אנליסטים, שכל אחד מהם ניתח שתי סוגיות תוך התייעצות הדדית ופיקוח של מנהל מחלקת המחקר.

הסוגיה המדינית: חתירה להסדר עם הפלסטינים

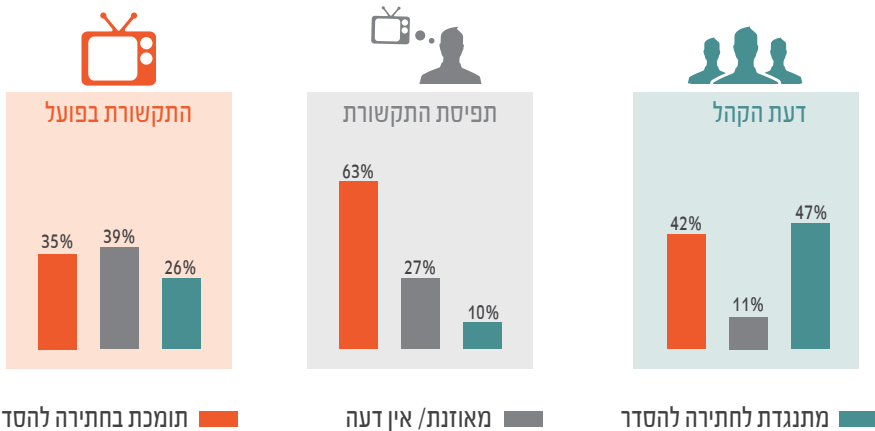
בתחום המדיני, בחרנו לבחון את שאלת החתירה להסדר מדיני עם הפלסטינים כמייצגת עמדה מדינית באופן משמעותי. חשוב לזכור כי במהלך השנה לא התקיים משא ומתן מדיני והסוגיה הפלסטינית עלתה לראש סדר היום רק בחודש ספטמבר סביב נאומו נתניהו ואבו-מאזן באו"ם ותחילת גל הטרור. על כן עשוי להיות פער מובנה בין ניתוח השיח התקשורתי שנערך לאורך השנה לבין דעת הקהל שנמדדה בחודש אוקטובר. בסקר שערכנו בנושא נשאלו שתי שאלות:

- מה העמדה האישית בנושא (תומך או מתנגד לחתירה להסדר מדיני עם הפלסטינים)?
- מה תפיסת עמדת התקשורת בנושא (תומכת, מתנגדת או מאוזנת)?

הממצאים מעידים על נטייה ציבורית קלה להתנגדות לחתירה להסדר מדיני (47% מתנגדים או מול 42% תומכים, הגרף הימני). לעומת זאת, כאשר נשאל לגבי אופן הסיקור של התקשורת את הנושא, הציבור מצביע על הטוה חזקה מאוד שמאלה לכיוון תמיכה בחתירה להסדר (10% בלבד מצביעים על נטייה להתנגדות אל מול 63% המצביעים על נטייה לתמיכה, הגרף האמצעי).

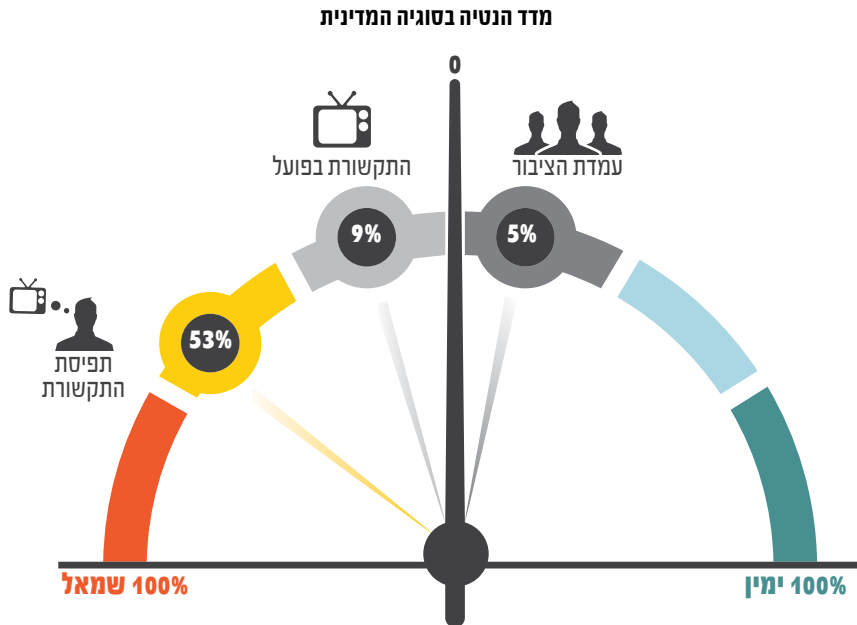
כאמור, סקרי דעת הקהל נועדו להשוואה לעמדת התקשורת בפועל, כפי שהיא עולה מניתוח השיח התקשורתי בנושא יחסי ישראל והפלסטינים מתחילת השנה. כל אייטם נותח על פי נטייתו לקדם או להתנגד לחתירה ישראלית להסדר מדיני. נתח נרחב מהסיקור (39%, הגרף השמאלי) היה מאוזן בשאלה זו ללא תמיכה מובהקת באחד הצדדים. 35% מהסיקור מפגין תמיכה בהסדר אל מול 26% המביעים נטייה להתנגדות.

הסוגיה המדינית: חתירה להסדר מדיני עם הפלסטינים

כדי לסכם את הממצאים לתמונה אינטגרטיבית, חישבנו את מדד הנטייה, ימינה או שמאלה באחוזים, של כל אחת מנקודות המבט שנבחנו בהפחתת שיעור התמיכה מההתנגדות. מדד הנטייה מראה שדעת הקהל נוטה ימינה ב-5%, תפיסת התקשורת בעיני הציבור נוטה שמאלה ב-35% ובפועל הסיקור התקשורתי נוטה שמאלה ב-9%.

- על כן, ניתוח הסוגיה המדינית מעיד כי :
- דעת הקהל בישראל ביחס לצורך לחתור להסדר עם הפלסטינים נוטה במעט ימינה להתנגדות.
 - תפיסת התקשורת בעיני הציבור קיצונית מאוד לכיוון השמאל אף על פי שבפועל היא בעלת נטייה קלה בלבד.
 - הפער בין דעת הקהל לאופי הסיקור קטן יותר מהפער בין תפיסת התקשורת לנטייתה בפועל.
 - עמדות הציבור והתקשורת קרובות אלה לאלה הרבה יותר ממה שמקובל להעריך.

הסוגיה האזרחית: מעמד בית המשפט העליון

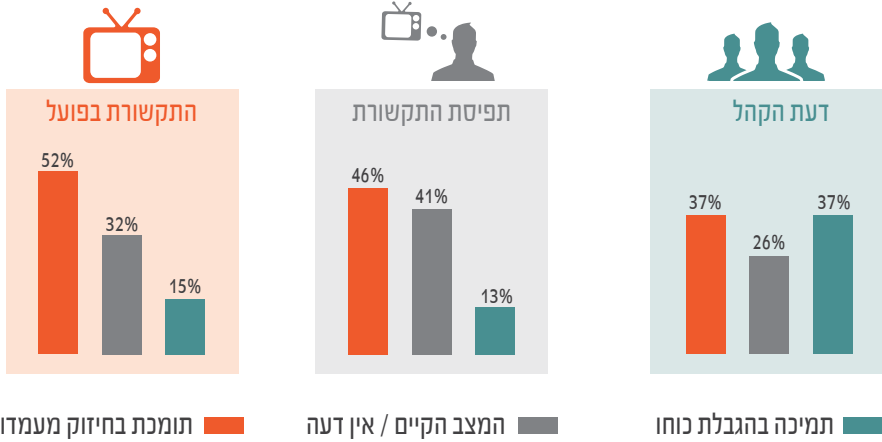
בתחום האזרחי נבחנו עמדת הציבור והתקשורת בנושא מעמדו של בית המשפט העליון, סוגיה שזכתה להד ציבורי נרחב במהלך קמפיין הבחירות וכהונת הממשלה הנוכחית.

בדומה לסוגיה המדינית, הסקר בחן שתי שאלות :

- מה העמדה האישית בנושא (תומך בחיזוק מעמדו או הגבלת כוחו של העליון)?
- מה תפיסת עמדת התקשורת בנושא (תומכת בחיזוק, הגבלה או מאוזנת)?

הממצאים מעידים כי דעת הקהל חצויה לגמרי בשאלת מעמדו של בית המשפט העליון (37% לכל צד, הגרף הימני). לעומת זאת, הציבור תופס את התקשורת בעיקר כתומכת בחיזוק מעמדו של בית המשפט העליון (46% מול 13% כתומכת בהגבלת כוחו, הגרף האמצעי). ניתוח השיח התקשורתי שערכנו על כתבות בנושא מתחילת השנה מעיד כי 52% מהסיקור נוטה לתמיכה בחיזוק מעמדו של בית המשפט העליון, 32% מהשיח מאוזן ביחס לסוגיה ו-15% בלבד ממנו תומך בהגבלת כוחו של העליון על רקע אי הסכמה עם פסיקותיו ויוזמות החקיקה המוצעות על ידי מפלגות הימין.

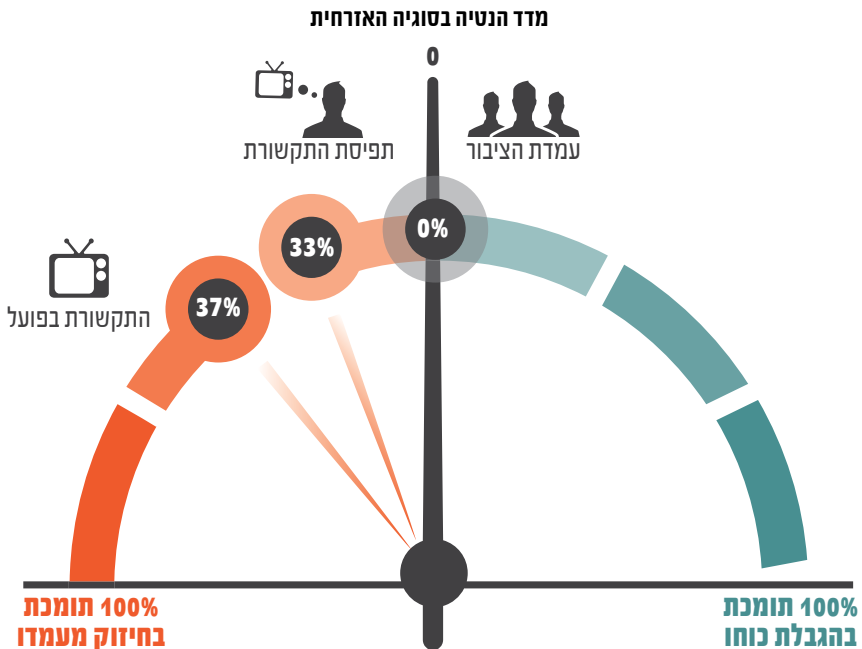
הסוגיה האזרחית: מעמדו של בית המשפט העליון

כאשר משלבים את תוצאות שלושת הממצאים ומחשבים את מדד הנטייה מתקבלת התוצאה הזאת: דעת הקהל נמצאת באיזון מוחלט ללא נטייה, תפיסת התקשורת בעיני הציבור נוטה שמאלה – 33% והתקשורת בפועל נוטה שמאלה – 37%.

על כן, ניתוח הסוגיה האזרחית מעיד כי:

- הציבור מאוזן וחצוי לחלוטין בעמדתו בנושא מעמדו של בית המשפט העליון
- התקשורת מגוננת על בית המשפט העליון ותומכת בחיזוק מעמדו באופן ברור
- תפיסת התקשורת בעיני הציבור במקרה זה תואמת את המציאות

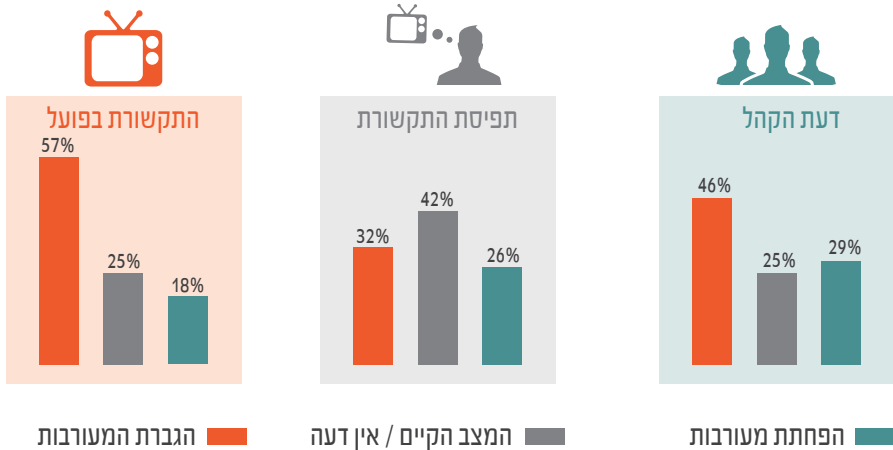

הסוגיה הכלכלית: מעורבות הממשלה במשק

התחום הכלכלי שונה מכיוון שתפיסת הימין-שמאל בישראל מדינית באופייה ועל כן היה חשוב לבחון את הנושא הכלכלי ולראות אם גם בו נמצא ביטוי לקוטביות של השיח הציבורי. בחרנו להתמקד בשאלת ימין-שמאל כלכלית קלאסית: מה מידת המעורבות הממשלתית במגזר הפרטי, וספציפית יותר מה מידת התמיכה בהגברת המעורבות (שמאל כלכלי) מול התמיכה בהפחתתה (ימין כלכלי). על כן, בדומה לסוגיות האחרות, נבחנו דעת הקהל ביחס לסוגיה וגם תפיסת התקשורת ועמדתה בסיקור הנושא.

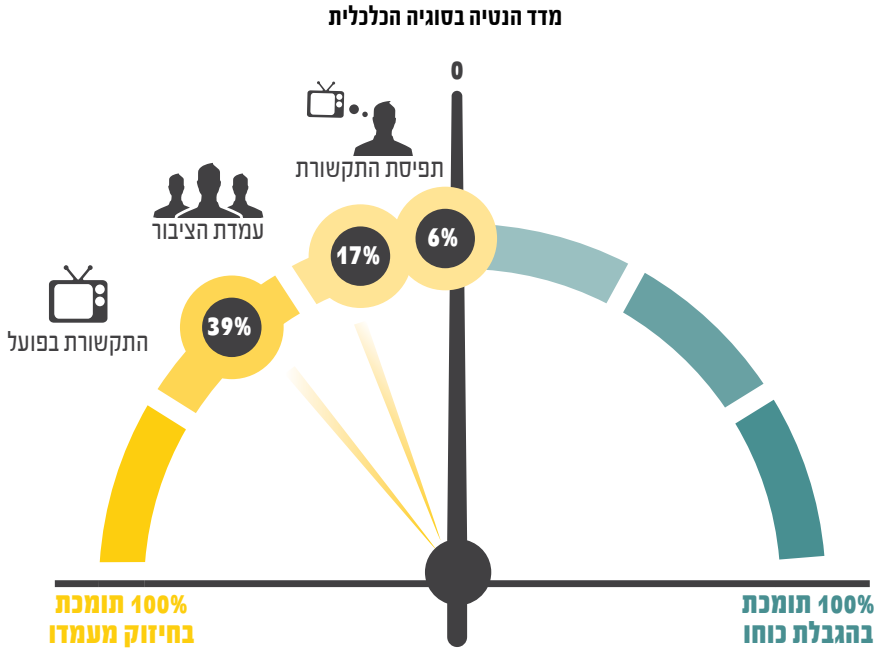
הממצאים מעידים על תמיכה ציבורית בהגברת המעורבות הממשלתית (46% מול 29%, הגרף הימני) באמצעים כמו אכיפה, רגולציה ופיקוח. תפיסת התקשורת בנושא זה אינה ברורה (הגרף האמצעי) ורבים מהמשיבים לא ידעו כיצד לאפינה, עדות לאי זיהוי הנושא עם ציר השמאל-ימין. בחינת השיח התקשורתי בנושא המעורבות הממשלתית מציג תמיכה ברורה בהגברת המעורבות במגזר הפרטי (57% מול 18% מהסיקור המקדם הפחתת מעורבות, הגרף השמאלי) וגם בבחינת המעורבות במגזר הציבורי התוצאות דומות.

הסוגיה הכלכלית: מידת המעורבות הממשלתית בכלכלה

מדד הנטייה בסוגיה הכלכלית מציג את התוצאה הזאת: דעת הקהל נוטה שמאלה – 17%, תפיסת התקשורת נוטה שמאלה – 6% והתקשורת בפועל נוטה שמאלה – 39%. ניתן הסוגיה הכלכלית מעיד כי:

- בנושא זה דעת הקהל והשיח התקשורתי נוטים לאותו הכיוון.
- אין זיהוי ממשי של ימין ושמאל כלכלי בישראל.
- ישנו בלבול לגבי תפיסת התקשורת והאגינדה שלה בנושא.

סיכום

- בסוגיה המדינית התקשורת איננה שמאלנית כפי שהיא נתפסת בעיני רבים בציבור ואינה דוחפת להסדר בכוח. נתח מרכזי מהסיקור הוא מאוזן והנטייה שמאלה קלה בלבד. ניכרת זהירות בתמיכה מופגנת בהסדר בסיקור התקשורת, ייתכן שזהירות זו מקורה במודעות גבוהה בקרב כתבים ועורכים לפער בינם לבין הציבור וניסיון לרכך את התנגדותם של קוראים רבים.
- התקשורת מגוננת על מערכת המשפט באופן ברור ומובהק. נראה כי התקשורת חשה אף היא כנתונה במתקפה ומבינה שאם תאפשר הגבלה של בית המשפט העליון היא עשויה להיות המטרה הבאה בתור.
- בסוגיה הכלכלית של מידת המעורבות הממשלתית בכלכלה התקשורת והציבור נמצאים באותו צד. עם זאת, מכיוון שאין זיהוי ממשי של שמאל וימין כלכליים בישראל, התקשורת אינה מרוויחה בשל כך נקודות זכות מהציבור שאף מתקשה להבין את האגינדה הכלכלית שלה.
- השפעתה של התקשורת על דעת הקהל מוכרת ממחקרים שונים אך המחקר מציע שהתקשורת מושפעת לא פחות בחזרה. אמנם אי אפשר לטעון לקשר סיבתי במגבלות המחקר הנוכחי, אך לתחושתנו ניכרת נהייה של התקשורת אחרי דעת הקהל ואנו צופים שמחקר המשך יראה זאת בתזוזת המחוג בהתאם. מחד גיסא, אפשר לטעון כי מגמה זו הכרחית בשל אתגריה הכלכליים של התקשורת וניסיונה לשרוד, אך מנגד חשוב להציב מראה מול תהליך זה, כי היסחפות מוגזמת של התקשורת בניסיון לרצות את הציבור עשויה לחטוא לעצם תפקידה ולכרות בהדרגה את הענף שעליו היא יושבת.